

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

**“İSİMLER; VAROLUŞ KALELERİNE UZANAN
KÖPRÜLER”**

Rehber Öğretmen:Ayşe Ümit Dönmez

Öğrencinin Adı: İlayda

Öğrencinin Soyadı: Eskitaşçıoğlu

Öğrencinin Numarası: D1129029

Sözcük Sayısı:3995

Araştırma Sorusu: Elif Şafak'ın “Araf” adlı romanında, yazar, aidiyetsizlik ve arafta kalma gibi sorunları, karakterlerin isimleriyle nasıl ilişkilendirmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

Bu tez, 2011 Mayıs Dönemi UB Programı Bitirme Tezi olarak yazıldı. Tezimde Elif Şafak'ın "Araf" adlı romanında, karakterlerin yaşadıkları aidiyetsizlik, yabancılaşma, yalnızlık ve arafta kalma gibi sorunların karakterlerin isimleri üzerinden nasıl işlendiğini araştırdım.

Tezimde, karakterlerin bireysel sorunlarına değinmek, ilk hedefimdi. Ancak kitabı okuduğum süreçte bir detay dikkatimi çekti; kurgu boyunca odak figürlerin her birinin isimleriyle yaşadıkları bazı sorunlar vardı. Romanı ayrıntılı olarak incelediğimde, isimlerle yaşanan bu sıkıntıların her birinin karakterlerin yaşadıkları sorunlarla ilişkilendirilebileceğini gördüm. Konumu, isimler üzerinden yola çıkarak şekillendirmeye karar verdim; böylece tezim, karakter analizlerinden ibaret olmayacaktı. İsimler, benim çıkış noktam oldu.

Tez çalışmam sürecinde, öncelikle örnek olarak işleyeceğim odak figürleri ve bu odak figürlerin isimleriyle yaşadıkları sorunları belirledim. Daha sonra, karakterlerin isimleriyle yaşadıkları sorunları, kurguda değinilmiş bazı bireysel sorunlarla ilişkilendirdim. İncelememin sonunda bir kaniya vardım. Elif Şafak'ın kurgu boyunca pek çok odak figürün isimleriyle yaşadıkları sorunlara birer birer değinmesi bir tesadüf değildi. Şafak, isimlerle yaşanan sorunlar üzerinden, bilinçli olarak bir işleme tekniği oluşturduğunu, romanın kurgusu boyunca karakterlerin isimleriyle yaşadıkları sorunlara değinerek, aidiyetsizliklerini ve arafta kalmışlıklarını vurguladığını gördüm. Tezim boyunca, Şafak'ın bu tekniği nasıl kullandığı sorusunu araştırdım.

(Sözcük sayısı: 185)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1.ÖMER; YA DA HARIÇTE BIRAKILAN NOKTALAR	2
1.1. NOKTALARI YİTİRMENİN BEDELİ; AİDİYETSİZLİK	3
1.2. KENDİNE YABANCILAŞMA; RUHSAL ÇIKMAZ	10
2.GAIL; ALFABE ÇORBASINA DALDIRILAN GÜMÜŞ KAŞIK	10
2.1. (GÖNÜLLÜ) AİDİYETSİZLİK-SARKAÇ	11
2.2. ARAFTA KALMAK;SARKAÇA KENETLENMEK	13
2.3. VAROLUŞU ANLAMLANDIRMAK; KARMAŞA İLE HUZUR BULMAK	14
3.ALEGRE; BİR DERİ BİR KEMİK KALMIŞ NEŞE	15
3.1. SUÇLULUK DUYGUSU; BASTIRILMIŞ SUÇLULUĞU	16
KUSMAK	
3.2. ARAFIN DİĞER YÜZÜ; İKİLEMLER	17
SONUÇ	19
KAYNAKÇA	20

GİRİŞ

“ İsimler insanların varoluş kalelerine uzanan köprülerdir. Onlar vasıtasıyla başkaları, hem dostlar hem düşmanlar parmak ucunda içeri girmenin bir yolunu bulurlar...”
(Şafak, 28)

İsimlerimiz, yaşamda sahip olduğumuz ilk ve sonsuza dek yitirmeyeceğimiz belki de tek mülkümüz... Kendimizle özdeşleştirdiğimiz, asla silinmeyen birer ruh etiketi. Bütün kimliklerin başında ilk onların yazılı olması, bir tesadüf değil; kimliklerin azımsanamayacak ölçüde değerli bir bölümünü oluşturuyorlar çünkü.

Elif Şafak'ın Araf adlı romanında eğitim için farklı kültürler ve geçmişlerden gelen ve yolları Boston'da kesişen bir grup gencin yaşam öyküsü anlatılır. Her bir karakterin geldiği farklı bir arka plan vardır ve romanda her birinin kişiliği, kendine özgü sorunları ve yaşama bakış açısı işlenir. Bütün karakterlerin ortak bir “yabancı olma” kavramı ekseninde kendine ait bir yörüngeye oturduğu ve her birinin yabancılik odağının çekim etkisinde, kimlik sancısı, aidiyetsizlik ve arafta kalma durumu gibi sorunlarla boğuştuğu görülür. Roman yakından incelendiğinde, bu birbirinden farklı karakter paylarının üzerine oturdukları ortak ruhsal bunalım paydası dışında bir ortak noktaları daha göze çarpar; karakterlerin her birinin isimleriyle başları beladadır! Amerika'ya geldiğinde isminin noktalarını kaybederek Omar'a dönüşen ve kendine yabancılaşan Ömer; manik depresyonun yanı sıra pek çok psikolojik sorunla boğuşurken, huzursuzca varoluşunu hayatının belli dönemlerinde farklı kimliklere sığınarak anlamlandırmaya çalışan Gail (Zarpandit, Debra, Gartheride, Ilena ve nihayet Gail isimlerini kullanarak kendine yeni kimlikler yaratıyor.); “neşe” anlamına gelen ismiyle geçmişte yaşadığı sorunlar ve pençesinde olduğu blumia hastalığı arasında büyük bir ironi olan Alegre, kimlik sancısı ardına gizlenmiş ikilemler ve özgüven sorunu, ismini kimsenin doğru

hatırlayamamasıyla iyice pekişen Abed, isminin her zaman eksiksiz ve bir kalıp halinde söylenmesini isteyen Debra Ellen Thompson ve gerçek adı olan Joaquin'i kullanmak istemeyen Piyu...

Şafak, Araf romanının kurgusu boyunca karakterlerin isimleriyle olan ilişkilerini bilinçli olarak vurgulayarak bir işleyiş yöntemi oluşturmuş. Karakterlerinin her birinin isimlerine dair düşünceleri, aslında yaşama bakış açılarının, ruhsal sorunlarının ya da karakter özelliklerinin belirli bir dilimi hakkında ipucu verir okura. Karakterlerin isimleriyle ilişkileri, ruhsal çözümlenmeleriyle karşılaştırıldığında, her bir karakterin belirli bir özelliğinin bu işleyiş yöntemi üzerinden kurguya sindirildiği görülüyor. Kısacası, Elif Şafak gerçekten de karakterlerin varoluş kalelerine uzanan asma köprüler kuruyor isimlerden.

1.ÖMER; HARIÇTE BIRAKILAN NOKTALAR

Kurgu, uzun bir yolculuğa çıkardığı okuyucuya Ömer Özsipahioğlu'nu takdim ediyor ilk. Ömer, doktora yapmak için Boston'a geldikten sonra ismindeki noktaları yitirmişti ve bu onu derin bir hüzne sürüklemektedir.

“ İnsan memleketini geride bıraktı mı kendinden en az bir parçayı feda etmeye hazır olmalıdır, derler. Eğer hal böyleyse Ömer neyi feda ettiğini biliyordu; biliyordu: noktalarını! Türkiye’de ÖMER ÖZSİPAHİOĞLU idi. Burada, Amerika’da ise OMAR OZSİPAHIOĞLU olmuştu. İsmi sahibi daha iyi dahil olabilsin diye bu ülkeye, içeriye, isminin noktaları bırakılmıştı hariçte...”(Şafak, 9)

Türk alfabesinin yazım kuralları gereği konulan üç beş noktaya Ömer'in "yitirdiği" her şeyi; değerleri ve aidiyeti bu noktalara sembolik anlamda hapseder yazar. Ömer'in yitirdikleri, daha doğrusu sahip olamadıkları gözle görülemez, elle tutulamaz şeylerdir. Ömer'in gözünün önünde açık seçik görülebilir tek yitim ise; kağıt üzerindeki isminin noktalarıdır. Noktalar, yitimin somutlaşmış halidir; nihayet bilinçle kabullenilen yitimin. Bir başka deyişle; "Kimliğin, aidiyetin ve benliğin parçalanma, belirsizleşme ve çoğlaşma süreci, noktaların silinmesiyle netleşir."¹ Yazar, Ömer'in isminin noktalarını yitirişi üzerinden, Ömer'in yaşadığı aidiyetsizlik, yabancılaşma ve kendine yabancılaşma sorunlarını vurgular.

1.1. NOKTALARI YİTİRMENİN BEDELİ; AİDİYETSİZLİK

Noktaların kaybedilmesiyle somutlanmış "değerlerin yitimi", aidiyetsizlik ile ilişkilendirilebilir. Ancak bu ilişkilendirme yapılmadan önce, bahsedilen "yitirilmiş değerler" in, aileye, bir toprak parçasına, kültüre, dine veya herhangi birine duyulabilecek çeşitlilikte ancak genel anlamıyla bağlılık olduğunu belirtmekte fayda var. Yapıtın bütününde, Ömer'in bu değerleri hayatının bir döneminde kaybettiğini veya aslında ona hiç sahip olmadığını da belirtmez yazar, ancak sonuç olarak bu değerlerin yokluğuyla Ömer aidiyetsizliğe sürüklenir. Kurguda Ömer'in boğuştuğu önemli sorunların her biri bu bağlılığın yitirilmesinden kaynaklanır. Bu sorunlar aidiyetsizlik, kimlik sancısı ve kendine yabancılaşmadır.

İsimlerin noktalarının yitirişi sorununun yanı sıra, yazarın karakteri için uygun gördüğü ismin "Ömer" olması da isimler ve karakterlerin ilişkilendirildiğini gösterir. Arapça kökenli "Ömer" sözcüğü, " dirilik, canlılık" anlamına gelmektedir. Ömer'in benimsediği yaşam tarzı ele alındığında, olumlu ve coşkulu bir yaşam sevincinden, canlılık ve dirilikten söz edilemez. Yazar, karakterin isminin anlamı ve benimsediği yaşam tarzı

arasındaki zıtlıktan yararlanarak, Ömer karakterinin karamsarlığını ve benimsediği yaşam tarzının niteliklerini vurgular.

Ömer Özsipahioğlu, İstanbul'da modern bir burjuva ailede büyümüş, ülkesinde kendi kültüründen çok Amerikan kültürüyle yetiştirilmiştir. Bu, onu kendi kültüründen ve toplumundan uzaklaştıran ilk unsurdur. O ve ailesi, halktan kopuk yaşar. Türkiye'de bir Amerikalı gibidir ya da kendi deyimiyle *“Çoğu Amerikalının zannettiğinin aksine... onların kültürüne kendisinininkinden daha aşına”*dır. (Şafak, 78) Ancak yıllar sonra Amerika'ya doktora yapmak üzere gittiği zaman ne gerçek bir Amerikalı ne de gerçek bir Türk olduğunu kavrayacaktır. Bu topraklarda *“başkalarının gözünde bir ulusal kimlikten ibaret”* yani *“kendi hariç herşey”*(Şafak, 114) olup çıkmıştır Ömer ve bu durumdan hoşnutsuzdur. İnsanların onu, “ötekileri kategorize etme” sürecinde hiç de ait olmadığı bir başlığın altına yerleştirmelerine bir tepki olarak damgalanmayı en aza indirgeyeceğini düşündüğü bir yaşam düzeni (düzensizliği) kuracaktır Boston'da. Kurguda bu düzensizlik, onun aidiyetsizliğiyle ilişkilendirilmiştir.

Ulusal kimliğin yanı sıra, din de onun için önemsiz bir nüfus cüzdanı ibaresidir yalnızca. Yine Müslüman bir ülkeden gelen ancak değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan arkadaşı Abed'in deyimiyle *“ içkici, sigaracı, kimbilidahaneci ”*(Şafak, 119) olan arkadaşı Ömer *“ yoldan çıkmış bir Müslüman”*dir.(Şafak, 18) İbadet etmez; domuz eti yer; alkol, uyuşturucu ve sürekli değiştirdiği, birlikte olduğu sayısız sevgilileri hayatının monoton parçaları haline gelmiştir. Tanrı'nın varlığına şüpheyile yaklaşır ve din üzerine derin sorgulamalarda bulunmaz. Kısaca Ömer, din ve milliyet gibi kavramlara hiçbir bağlılık geliştirmemiştir. O:

*“...kendini ne siyasetin akıntısı ne de bilimin adacığınaya
kondurabilmiş bir siyaset bilimi öğrencisi,... kendini evinde*

hissedememekten mustarip ama artık evinin nerede olduğunu da bilmeyen bir göçmen;ne İslam'la ne de başka bir dinle alakası olsun istemeyen bir doğuştan-Müslüman"dır. (Şafak, 19)

Kişilere ve ailesine büyük bir bağlılık beslememesinin (besleyememesinin) temeli ise Ömer'in geliştirdiği kişisel bir korkudur. Ömer herhangi birini veya bir şeyi sevip, daha sonra onu kaybetmekten korkmaktadır. Bu nedenle köklü ilişkiler kurmaktan kaçınır. Özellikle Boston'da yaşamaya başladıktan sonra pek çok kadınla birlikte olur; ancak bunların hepsi çabuk tüketmeye ve tensel arzuları gidermeye dayalı, kısa süreli ilişkilerdir. Çabuk tüketebileceği, ya da herhangi bir kayıp karşısında çok sarsılmayacağı ilişkiler seçer Ömer. Bu sayede yüzeyselliğini sürekli koruyan ve yalnızca tensel beklentilerle girilen ilişkilerin bitişi Ömer'e acı vermeyecektir. Ömer'in kaybetme korkusu, kendine yabancılaşmasının bir göstergesidir.

"Birini gerçekten sevmekten, sonra onu kaybetmekten, yerleşip ister aile, ister ülke, ister evlilik olsun bir yerlere ait olmaktan, hayatın dönüşsüzlüğünden, geriye saldıramazlığından ve ebedi düşmanı zamanın çizgisel akışından korkuyordu."(Şafak, 241)

Ömer'in benimsediği, bağlılıklardan uzak bu yaşam tarzı, beraberinde kaçınılmaz bir aidiyetsizlik getirecektir. Kurguda bağlı olunmayan, yitirilmiş değerleri, isminin noktalarını yitirişle simgeler yazar. Ömer, noktalarını kaybedip "Omar" 'a dönüştüğünün farkına vardığında, aslında onu aidiyetsizliğiyle yüzleştirmiştir yazar.

Ömer zamanın sürekli akıcılığından korkar; hatta bundan nefret eder. Ömer'in

“Ölü bebekler doğuran ve ölenlerin yasını bile tutmadan hemen yenilerine hamile kalan, o her şeyi kapsayıcı, yutucu rahim”(Şafak, 79)

olarak nitelediği zamanın korkutucu hızı ve sürekli akışı ve Ömer’in zamanın bu hızlı akışına bir türlü yetişememesi onun bir savunma mekanizması geliştirmesine neden olur. Ömer, zamanın olmadığını varsayıyor, onu görmezden geliyor. Kendisini zamanın ön planda olduğu, herkesin yetişecek bir yerinin, önünde uzanan uzun ve en ince ayrıntısına kadar planlanmış bir gelecek rotasının olduğu sistemden uzaklaştırıyor. Görünürde zamanı yok saymasına rağmen, zamana onu yenemediğini kanıtlamak istercesine çılgınca bir tüketim, hatta aşırıya kaçacak olursa bir kendini paralama dünyası kuruyor. Kendi kurduğu kozasının içine gizlenirken, aslında sadece sisteme yabancılaşmaz, bu beraberinde kendine yabancılaşmayı da getirir.

Ömer, kendisine yapıştırılan ve kendisiyle hiç de özdeşleşmeyen din ve milliyet etiketlerini yırtmak, ait olmaktan ve bağlanmaktan kurtulmak ve zamana meydan okumak gibi sebeplerden ötürü, her şeyin en uç noktaya vardığı, “tüketim” e dayalı bir yaşam benimser. İşte bu yaşam tarzı onun kendine kurduğu düzen(sizlik)idir. Kendine, içinde her şeyi boş verdiği, alkol, kahve sigara, ot ve cinsellikle dolu bir koza örer. Abed, Ömer’in Boston’daki yaşamını,

“... son iki senede doktora yapmak için İstanbul’dan Amerika’ya geldin, doktorayı bırakıp kız arkadaşların üzerinde uzmanlaştın ama hepsinde çuvalladın; mideni öldürdün, sonra da midenin seni öldürmesine ramak kaldı...”(Şafak, 17)

biçiminde özetleyecektir.

Görünürde hızlı tüketime, zaman kavramının yok oluşuna ve aidiyetsizliğine dayalı olarak kurduğu, geleceği tümüyle bulanık olduğu bu hayattan gayet memnundur. Kimse için hiçbir şey ifade etmediği, hiçbir yere bağlı olmadığı, başkalarının gözünde “Türk”, “Müslüman”, “iyi” ya da “kötü” olarak kategorize edilmediği, yalnızca “hiç kimse” olduğu aidiyetsiz kozasının kendisi için ideal olduğuna inandırır kendini.

“Orada öylece durmuş bakınırken aniden tuhaf bir ferahlık, hani neredeyse aydınlanma hissine kapıldı. Sersemletici çeşitlilikte yüzlerce binlerce yüzle çevrelenmişti ama bunlardan bir teki bile tanıdık görünmüyordu. Bu insanların hiçbirinin onun kim olduğuna dair en ufak bir fikri yoktu. Tek birinin bile. Teker teker hepsi için Hiç kimseydi, saf ve mükemmel-tümüyle isimsiz, geçmişsiz ve dolayısıyla kusursuz. Hiç kimse olduğu için herhangi biri olabilirdi. İsimsizlik cilası altında neredeyse görünmezleşecek kadar şeffaf bir maddeden oluşan bu aidiyetsiz boşluk ne harikaydı; hemen herkesin kişisel tarihlerinin en küçük ayrıntılarına kadar tanıdığı bu boğucu tanışıklar dünyasında o tam ve som bir yabancı olmuştu...” (Şafak, 86)

Ancak bu hayatın uzun vadede getirileri manevi huzursuzluk ve sürekli bir kafa karışıklığıdır. Bununla birlikte, “hiç kimse “ olmak kolay değildir. Ömer, bilinçaltında nereye ait olduğunu sorgulamaktadır çünkü yabancılaşmanın onu savurduğu “araf”ın tam ortasında kalmıştır. Bir yanda “Amerika’da Amerikalı olamamanın zorlukları”nı yaşarken öte yanda ülkesi, kültürü ve ailesiyle arasındaki oldukça zayıf bağları kopar(a)mamaktadır. Ömer, “arafta kalmanın” yanı sıra, aidiyetsizliğinden ve seçtiği yaşam biçiminin bir getirisi olan “geleceğinin bulanıklığı”ndan da memnun değildir.

Amerika'ya gelip dilediğince "tüketim" yaptıktan sonra zihni durulur ve Amerika'ya neden geldiğini, hayatta ne yapacağını sorgulamaya girişir.

" Bu ülkeye gelmeden önce, neden yurt dışına çıktığımı kendime sormaktan kaçındım. Cevap tabii ki 'doktora yapmak'tı.İyi de 'neden'? Ancak buraya geldikten sonra kendime çok uzun zaman önce sormam gereken soruyu sormaya başladım.

...

Bazen Piyu'yla Abed'i kıskanıyorum. Onlar için hayatta ne yapmak istedikleri, ABD'ye neden geldikleri, mezun olunca ne yapacakları, nereye nelere bağlı oldukları sorusunun cevabı gayet açık. Ama benim için böyle değil. Ben sadece bunları biliyormuş gibi yapıyorum

...

Adımı Türkçe yazınca noktaları koyuyorum. İngilizce'de noktaları kaybediyorum. Kulağa salakça geliyor, farkındayım ama bazen noktalarımı kaybetmek beni üzüyor." (Şafak, 216,217)

Ömer, bir cevap bulma umuduyla yaşamdaki amacının ne olduğunu sorgularken aidiyetsizliğinin farkına varır. Zaten bu soruların sorulmaya başlandığı zamanın, Ömer'in noktalarını kaybedişine üzüldüğü sıralara denk gelmesi bir tesadüf değildir. Ömer'in noktalarını kaybedişine üzülməsi, gelecekleri açıkça kendisinininkinden daha planlı ve net olan, kültürlerine ve ailelerine ait olmayı başarabilmiş Piyu ile Abed'i kıskanması onun büyük bir misafirperverlikle hayatına buyur ettiği aidiyetsizliği yalnızca bir yaşam biçimi olmaktan çıkarır ki bu noktadan sonra aidiyetsizlik, Ömer'in

yaşamının tümüne sindirdiği ve kurgu boyunca içten içe boğuştuğu bir sorun olarak karşısına çıkar. Zamanında bir yaşam biçimi olarak benimsenmiş aidiyetsizlik, bir sorundur. Aidiyetle de, aidiyetsiz de mutlu olamayışı romanın başlığına uygun olarak bir “araf” a sürükler Ömer’i. İki kutup arasında, aidiyetsiz bir şekilde savrulma, yapıtın başlığıyla da bu bağlamda ilişkilendirilebilir. Araf¹ ifadesinin beraberinde getirdiği, “arada kalma”, “ikilem” ve “tutsaklık” çağrışımları göz önünde bulundurulursa, Ömer’in yanı sıra diğer pek çok figürün ruhsal bunalımlarında önemli bir yer tutan bu “arada kalmışlık”, yapıtın başlığını da şekillendirmiştir.

“İsimlerin yabancı memleketlere ayak uydurma sürecinde muhakkak bir şeyler eksilir –bazen bir nokta, bazen bir harf ya da vurgu... Yabancı işte ilk bu fireyi vermeyi öğrenir. Yabancı bir ülkede yaşamının birinci icabı insanın en aşına olduğu şeye, ismine yabancılaşmasıdır.” (Şafak, 10)

Bu bağlamda, Ömer’in noktalarını yitirişi üzerinden yola çıkarak aidiyetsizlik sorunu işler yazar.

1.2. KENDİNE YABANCILAŞMA; RUHSAL ÇIKMAZ

Ömer’in isminin noktalarını yitirişi üzerinden işlenen ikinci önemli sorun “kendine yabancılaşma” olgusudur. Ömer, öteden beri zayıf bağlarla tutunduğu (tutunamadığı) ülkesinden ve ailesinden iyice uzaklaşarak Amerika’ya gittiğinde, aradaki mesafeye paralel olarak yaşadığı “kendine yabancılaşma” sorunsalı da derinleşir. Modern dünyanın ve küreselleşmenin kitlelere mal ettiği bir olgudur kendine yabancılaşma. Kitleler içinde yalnızlığı diğerlerinden daha keskin tadan birey, yabancı bir ülkeye göç

¹ Araf, tek Tanrılı bütün dinlerde değinilen bir kavramdır. İslam inancına göre, cennet ile cehennem arasında yer alan tepedir. Kur’an tasfirlerinde, günah ve sevapları eşit olduğundan dolayı cennete de cehenneme de gidemeyenlerin burada bekletildiği belirtilir.

etmekle hepten bir ruhsal çıkmaz içine girer.İsminin noktalarını kaybetmesi bu bağlamda semboliktir. Hayatı boyunca doğru telaffuz edilmiş, belli bir biçimde vurgulanmış ismine, kendisine “Ömer” diye seslenilmesine alışmıştır. Ancak hayatı boyunca aynı şekilde duymaya alışkın olduğu ismi birdenbire başka bir aksanın etkisiyle yeni bir kılığa girdiğinde, noktalarını kaybedip Omer ya da Omar’a dönüştüğünde, kendi ismini bile yabancılamıştır. Yazar, okuru, bu isme yabancılaşma meselesi üzerinden, kendine yabancılaşma kapısına vardırır. Noktalarını kaybedişi, kendi isminin kulağına yabancı gelmesi kurgu boyunca Ömer’i çaresizlik içinde bırakan kendine yabancılaşma olgusunun somutlanmış halidir.

2. GAIL; ALFABE ÇORBASINA DALDIRILAN GÜMÜŞ KAŞIK

Kurgunun öne çıkarttığı ve okuyucuya sunduğu bir diğer önemli karakter, Gail’dir.(Duruma göre Gartheride, Ilena, Zarpandit veya Debra isimlerine de yer verir yazar.) Kuzguni saçlarına daima gümüş bir kaşık iliştiren ve çevresinde hatırı sayılır bir çoğunluğun “garip” diye nitelediği bu Amerikalı genç kadın, *“isimleri sonsuza kadar sabitleyen”*(Şafak,61), *“harflerin çığırından çıkmasına izin vermeyen”* (Şafak,61)bir dünyaya saplandığına inanır.

“Ne vakit kaşığı alfabe çorbasına daldırıp ismini ve onunla birlikte kaderini yeniden düzenlemek üzere yeni -harfler yakalamayı”(sf 61) umar.

Gail, hayatının belirli dönemlerinde kendine yeni isimler edinir ve insanlara kendini bu şekilde tanıtır. Kurguda, Gail’in bu sıra dışı isimler edinme alışkanlığı üzerinden “arafta kalma” durumu, aidiyetsizliği ve varoluşu anlamlandırma çabasını vurgular Şafak.

Bununla birlikte, Gail'e ailesinin verdiği isim olan Zarpandit, kendisinin söylediği üzere “*gümüş ışıltısı anlamına geliyor.*” (Şafak, 33) Gail'in kendine yeni isimler bulma eylemi, kendince metaforik olarak “kaşığı alfabe çorbasına daldırmak ve çekip çıkardığı ismi benimsemek” olarak tanımlanmış. Bu ifadede kullanılan kaşık imgesini ve ismini sürekli değiştirebilme imkanını kendisine hatırlatmak adına Gail, her gün saçlarına gümüş bir kaşık ilişirir. Gümüş kaşığı, isminin anlamı olan “gümüş ışıltısı” ile bağdaştırır yazar.

2.1. (GÖNÜLLÜ) AİDİYETSİZLİK-SARKAÇ

Gail, yani Zarpandit, yarı Hristiyan yarı Musevi olarak dünyaya gelir ve sevgisiz bir ailede büyür. Küçük bir çocukken bile annesinin kendisini sevmediğini düşünür ve bu sevgisizlikten ötürü hayatta bir amacının olmadığına inanır. Çocukken yediği bir lokmayı boğazında durdurarak boğulmaya çalışır; bu onun hayatını noktalayana dek sürecek intihar girişimlerinin başlangıcıdır. İlk intihar girişimi başarısızlıkla sonuçlandığında bile Gail, annesini “*bebeği ona geri döndüğü için minnettar, ama hayatı aynı kalacağı için bedbaht*” (Şafak, 49) olarak hatırlar. Çocukluğunda yaşadığı bu sevgisizlik gerçeği, ilerleyen yıllarda da ona “istenmediği” fikrini aşılacaktır. Ancak bu “istenmediğini düşünme” durumu ona kırgınlığın olumsuzluğundan çok varoluşunu anlamlandırmasının önünde duran diğer bütün engelleri yıkmaya arzusu verir. “İstememe” eylemi karşılıklıdır. Zarpandit, kişi ve kurumlarca kabul edilmez ancak kendisi de kültürel, dini, etnik kimlikler veya aile gibi oluşumların içine hapsolmek istemez. Aidiyetsizliği gönüllü olarak seçmesini ve ona bağlılığı ve aidiyeti çağrıştıran, onu hapseden her türlü kimlik damgasından kaçışını, “bağlanmamak”

isteğini bu sevgisizlik olgusu ile bağdaştırır yazar. Kendisinin, başkaları tarafından sınıflandırılmasına, kümelerin içine yerleştirilmesine karşı çıkar.

“Ne kadınlar ne de erkekler arasından onu seven çıkmamıştı. Ne kadınlar ne de erkekler arasından bir sevdiği çıkmamıştı. Sevememenin bütün türleri esasen birbirine bağlıyken bunları kategorilere ayırmanın ne faydası vardı ki?” (Şafak, 57)

Zarpanidit'in dünyaya yarı Yahudi yarı Hristiyan olarak gelişi, biseksüel olup heteroseksüellik ve homoseksüellik arasında bilinçli olarak bir seçim yapmayı onun gönüllü aidiyetsizliği ve kimliksizliği irdeleyen unsurlardır. O, hiçbir tarafta bulunmadan, özgürce varoluşunu sorgulamayı sürdürmek niyetindedir.

Zarpanidit, aidiyetsizliği bilinçle kabullenip sindirmesinin yanı sıra ruhsal bozukluklarıyla da çoğunluktan sıyrılan bir figürdür. *“Şayet şahsi özellikleriniz arasında obsesif kompulsif bozukluğa, panik atağa ya da sosyal fobiye benzer bir şeyler varsa, ...öğrenci-kimliği-almak-için-fotoğraf-çektirme kuyruğu sizin için bir saatten fazla kısıllı kalınacak en uygun yer olmayacaktır...” (Şafak, 37)* ifadesinden de anlaşılacağı üzere, obsesif kompulsif bozukluk, panik atak ve sosyal fobi hastalıklarını taşımakta olduğunu belirtir yazar. Bunların yanı sıra özellikle manik depresif kişiliği, onu iki sarkaç arasında durmak bilmeden savrulan sarkaca kenetleyen bir etkendir.

2.2. ARAFTA KALMAK; SARKAÇA KENETLENMEK

Kurguda, hastalığı üzerinden, daha çok “arafta kalmışlık” sorunsalına değinmiştir yazar. Mutlu olduğu dönemlerde çevresindekileri şaşkırtan bir dinamiklikle varoluş arayışını sürdürür; yeni kültürler tanımaya çalışarak daldan dala konar. Varoluş arayışı, üniversite yıllarında Debra Ellen Thompson ile tanıştıktan sonra katıldığı küçük

feminist grupla başlar. Bunu daha sonra ilgi duyduğu ve egzotik kültürlere ait düşünce sistemleri, bir gazetede okurların sorunlarına yönelik tavsiyeler veren biri iyimser biri karamsar iki kişi üzerine kurgulanmış bir köşede hem iyimser hem kötümser tarafı yazmak, Hint mitolojisi, Zizek ve onun gibi sayısız filozof, Reiki ve Tai-Çi seansları,içinde dilediği malzemelerle şekillendirdiği çikolatalar yaptığı küçük dükkanı, Abed'in annesi Zehra'dan dinlediği İslam felsefesi ve Kuran'dan parçalar ve bunlar gibi ona iç huzur verebilecek ya da varoluşunu anlamlandırmasına, kafasındaki soruları cevaplamasına yardım edebilecek pek çok şey izleyecektir. Kurgu süresince, modern bireyin arayışını simgeleyen bu ilgi alanları, tıpkı benimsediği isimleri gibi sürekli değişir ve varoluş arayışı asla yanıtlanmaz. İnanılmaz bir neşe ve enerjiyle yeni keşifler yapmaya girişir manik dönemlerinde. Kenetlendiği sarkacının diğer bir kutba savrulduğu depresif dönemlerinde ise içine kapanır, derin bir mutsuzluğun içine sürüklenir ve yeni bir intihar girişiminde bulunur Gail. Manik dönemde yaşam ve varoluşu anlamlandırabilme ihtimali ne kadar cazipse, depresif döneminde de

“...zaten orada, ruhunun içinde daima mevcut olan, her gittiği yerde ona sadakatle eşlik eden, bazen hafiflese de asla tümüyle yok olmayan, açık bir yara gibi zonklayan ölüm”(Şafak, 55)

o kadar cazip gelir Gail'e. (ya da Zarpandit'e)

Ruhsal sarkacı manik ve depresif ruh hali arasında gidip gelirken o, kurguda “arafta kalmışlığı” belki de en keskin biçim de yaşayan figür olur. Sürekli değişen ruh hali çevresindekiler şaşırtmakta, onların gözünde Gail'i “sıra dışı” ya da kimilerine göre “garip” yapmaktadır. Debra Ellen Thompson'a göre Gail,“*manik olduğunda ona ayak uyduramaz, depresif olduğunda da hayata ayak uyduramaz.*” (Şafak, 133) Ömer ise “*mutlu olduğunda öylesine aşırı mutlu olur ki, korkar. Hüzünlendiğinde ise o kadar*

aşırıya kaçır ki hüznü, çaresiz kalır.”(Şafak, 21) Gail’in bu değişken ruh hali, önceden kestirilemez tavır ve tepkileri, tıpkı ruh hali gibi sürekli değiştirdiği isimleriyle ilişkilendirilmiştir kurguda. Yazar, kendi isteğiyle yeni isimler edinip yeni kılıklara bürünen Gail’in, bu gönüllü değişimin bir başka boyutunun, durdurulamaz bir ruh hali değişimi deviniminin pençesinde olduğunu vurgular.

2.3. VAROLUŞU ANLAMLANDIRMAK; KARMAŞA İLE HUZUR BULMAK

Gail’in benimsediği gönüllü aidiyetsizliğin yanı sıra, sürekli isim değiştirmesinin temelinde yatan bir diğer önemli olgu, varoluşunu anlamlandırma çabasıdır.

“Doğuştan bana verilen bir isme ilahiyane mihlanıp yapıştığımı bilmek nasıl sıkmaz ki canımı, hayattaki yegane tesellim kendim olmamayı başarabilme şansım iken?... Daima endişeli ellerde eskiden olduğun şey olmama...adını bile kırık bir oyuncak gibi fırlatıp atma olasılığının özlemini çekiyorum.”(Şafak, 61)

Gail’in “kendi olmamayı başarabilme” ile anlatmak istediği aslında Camus ve diğer varoluşçuların “kendini gerçekleştirme”ⁱⁱ olarak nitelediği varoluşu anlamlandırma çabasıdır. Başkaları tarafından kendine layık görülen bir isme ve kimliğe hapsolmaktansa kendi ismini ve kimliğini yaratarak varoluşunu anlamlandırabileceğine inanır. İsim değiştirmek, yine belli bir kimliğe bağlı olmamak anlamına geldiğinden, “gönüllü aidiyetsizlik” ile bağdaştırılabileceği gibi, Gail’e biraz olsun huzur verdiği söylenebilir. Onun tercih ettiği bu sıra dışı yol, “karmaşa ile huzur bulmak”tır. Gail’e göre bu “gerçekle hayalin sükunetle birbirine karışmasını seyretmenin verdiği rahatlık ve sürekli değişen isimlerle çevrili olmanın verdiği rahatlık” tır (Şafak, 72) ve bu

kargaşa, *“dolambaçlı kaygı dünyasıyla başa çıkmasına yardımcı olur.”*(Şafak, 72)

Bununla birlikte, “isim değiştirme” olgusunu genel bağlamda Gail’in aidiyetsizliği, arayışı ve varoluşunu anlamlandırma çabasıyla ilişkilendirmiştir yazar.

3. ALEGRE; BİR DERİ BİR KEMİK KALMIŞ NEŞE

Romanda ismi üzerinden değerlendirilebilecek diğer karakter Alegre’dir. “Alegre”, İspanyolca’da “neşe” anlamına gelmektedir ve bu, Alegre’nin bireysel sorunları ve saplantılarıyla zıtlık gösterir kurguda. Yazar bu ironiyle, dışarıdan bakıldığında düzenli bir hayat süren ancak içeride saplantı ve sorunlarla boğuşan, kalabalık içinde yalnız olan Alegre’nin yaşadığı derin ikilemleri işler.

Alegre, çocuk yaşta annesini kaybetmiş, Meksika kökenli ve çoğunluğunu teyze ve halalarının ya da romanda geçen, İspanyolca karşılığıyla isimlendirilebilecek” Las Tias” ’ın oluşturduğu kalabalık bir ailede büyümüş, koyu bir Katolik, Piyu ile düzenli bir ilişki yaşayan, insanlara yemek pişirmekten büyük zevk alan bir genç kızdır. Aslında, bu onun dışarıdan görünüşüdür. Alegre, sessiz, sakin ve uyumlu görünümünün altında pek çok sorun ve saplantı beslemektedir. İsmi anlamı ve bireysel sorunları arasındaki bu ironi üzerinden işlenen iki temel olgu vardır kitapta; suçluluk duygusu ve yaşadığı ikilemler.

Alegre’nin “neşe” anlamına gelen ismiyle zıtlık gösteren en önemli etken, geçmişidir. Alegre’nin geçmişi incelendiğinde, ortaya öfke ve suçluluk duyguları çıkacaktır. Alegre’nin pençesinde olduğu blumia hastalığının da, yine geçmişiyle ilişkilendirir yazar.

Alegre, anne babası hayattayken, çocukluk yıllarında tombuldur ve hep “*daha az yemeye teşvik edilir.*”(Şafak, 219)(Zaten Alegre’nin daha sonra da sürecek olan kilo takıntısı bu dönemde başlar.) Bu, ergenliğin ilk yıllarından şimdiki zamana dek sürecek bir şüphe doğurur Alegre’nin kafasında; “*annesinin ondan biraz utandığı şüphesi*”ni...(Şafak, 219) Bu şüphenin ve dış görünüşünden memnun olmamanın etkisiyle Alegre, ergenliğinin ilk yıllarını öfkeyle geçirir, bu öfkeyi anne babasına yansıtır hatta kimi zaman onları kırar. Ancak yine ilk gençlik yıllarında, bir trafik kazasında annesini de, babasını da kaybeder. Bu olay, Alegre’nin hayatında iki önemli değişikliğe sebep olacaktır: Bastırılmış öfke ve varlığını sürdüren suçluluğun getirdiği blumia hastalığı ve Las Tias’ın içten içe bunaltıcı olan aşırı ilgi ve şefkatle onu sarıp sarmalamaları.

3.1. SUÇLULUK DUYGUSU; BASTIRILMIŞ SUÇLULUĞU KUSMAK

Her haliyle “yemek”, annesini kaybettikten sonra Alegre’de bir saplantı, yaşamının önemli bir parçası haline gelmiştir. Yaşamı “başkaları için yemek pişirmek, başkalarının yanında istemeden de olsa yemek yemek ve kusmak” döngüsünden oluşur. “Vücudun yenilen besinleri kusarak atması” olarak nitelenen blumia hastalığı, olağan bir ritüeldir, hatta kusmak, bir rahatlama hissi getirip, yediği yemeklerden ötürü duyduğu suçluluğu yok eder.

*“Ne kadar az yese o kadar yemek düşündüğünün, bunun da onu inanılmaz miktarda düşük kalorili yiyecek yemeye sevkettiğinin, neticede bu yiyeceklerin büyük miktarda karbonhidrat ve bol bol suçluluk ürettiğinin, bu yüzden de kusulmaları gerektiğinin ama onun ardından kendini daima daha temiz ve aç hissettiğinin ve sil baştan yediğinin farkında”*dır.(Şafak, 117)

Blumia'ya dönüşmüş kilo takıntısı, Alegre'nin içten içe hala annesinin kendisiyle gurur duymasını istemesiyle açıklanabilir. Alegre'nin yemek yedikten sonra duyduğu suçluluk aslında daha sonra bir "kilolu olma olasılığının verdiği suçluluk-annesini yeniden utandırabileceği ihtimalinin verdiği suçluluk-ergenlik yıllarında çok sevmesine rağmen anne babasına öfkelenip kırmış olmanın verdiği suçluluk-anne babasını kaybetmiş olması dolayısıyla kendini affettiremeyeceği, anne babasının kendisiyle gurur duyamayacağı düşüncesinin arttırdığı suçluluk" zincirlemesi doğuracaktır. Suçluluk duygusu, onu yalnızlaştıracak ve sonunda aidiyetsizleştirecektir.

3.2. ARAFIN DİĞER YÜZÜ; İKİLEMLER

Alegre iç dünyasında bu sorunlarla boğuşurken, Piyu, arkadaşları, evsizler ve onlar gibi pek çok kişiye yemek pişirmek en büyük zevki olmuştur; "*başkalarını beslemenin zevki*"(Şafak, 117)dir bu. Yazar, kurguda Alegre'yi bu karşıtlıklar üzerine yerleştirmiştir. Ayrıca ailesinin ve arkadaşlarının yanında gayet uyumlu, sürekli lezzetli yemekler pişiren ve yemek yiyen bir genç kadın görünümdeki Alegre'nin aslında bir blumik oluşu gerçek bir ironi yaratır. Alegre karakteri çerçevesinde okurun karşısına yoğun olarak çıkan ironinin bir başka boyutu da, suçluluk ve bireyin vücuduyla barışık olmaması gibi kavramların, karakterin isminin anlamı olan " neşe" nin zıtlığından kaynaklanmaktadır.

Alegre'nin anne babasını kaybetmesinin ardından Las Tias tarafından büyütülmesi ve onların Alegre'ye kol kanat germeleri, aslında "isim ironisi" yoluyla aktarılmaya çalışılan ikinci önemli olgudur. Bir tarafta kalabalık Latin kökenli ailesine bağlanmış oluşu ve öte yanda kendine bağımsız bir hayat kurmaya çalışması, kültürel çatışmanın yanı sıra "kalabalıklar içinde yalnızlığı" beraberinde getiren bir ikilemdir.

Alegre “ o günden beri, dışarıdaki hayatın ona bir ihtimal dokunabileceği bütün delikleri tıkayan iyi niyetli bir sevgi ve ilgi kalesinin arkasında yaşamaktadır”(Şafak,140) ancak bu yoğun ilgi ve “ aşırı sevginin onu boğduğunu asla itiraf edemez.”(Şafak, 140) Kalabalık aile yemeklerine katılır, onlarla İspanyolca konuşur, Las Tias ile sevgi ve saygıya dayalı bir ilişkisi vardır . Latin köklerine ve ailesine duyduğu bağlılığı gösterir bu; ancak gerçekte, ailesine çok sevmesine karşın hep “kalabalıklar içinde bir yalnız” olmuştur Alegre. Yazar da kurguda,irdelediği yalnızlık olgusuyla karakterin isminin anlamı arasında bu bağlamda bir karşıtlık oluşturmuştur.

Yazar, Alegre'nin ailesiyle ilişkisini ve yaşadığı ikilemi Piyu'nun gözlemleriyle aktarır;

“Alegre'nin todas las tias'la ilişkisi, Piyu'nun görebildiği kadarıyla, Ying-Yang şeklini andırıyordu, ama burada siyah yarının adı Yin değil “Sen bizim gibi değilsin, bizimkinden daha iyi bir geleceğin olacak”;beyaz yarının adı da Yang değil “sen onlar gibi değilsin bizden biri olduğunu, köklerini unutma”ydı. Buna karşılık Alegre'nin çifte inzivası, dairenin iki yarısının içindeki farklı renkli noktalara benzetilebilirdi. Bu yüzden de zamanının yarısını las tias'ın onlar gibi olmasının beklenemeyeceğine çünkü özde farklı olduğuna ikna etmekle, zamanının diğer yarısınıysa onlardan çok farklı olmasının beklenemeyeceğini çünkü özde onlar gibi olduğuna iknaya çalışmakla geçiriyordu. ”(Şafak, 158)

Yazar, Ying Yang sembolü üzerinden Alegre'nin iki kutup arasında kalışını, ikilemini belirgin kılar. Arafta kalmak, etrafı teyzeleri ve arkadaşlarıyla dolu olmasına karşın yalnızlığı da kaçınılmaz bir biçimde beraberinde getirir. Alegre'nin bu sıkışmışlığını, yapının geneline hakim olan “arafta kalma” olgusuyla ilişkendirmiştir yazar.

SONUÇ

Araf romanında, Ömer karakterinin Boston'a gittiğinde isminin noktalarını kaybetmesi sorunsalı üzerinden aidiyetsizlik ve kendine yabancılaşma, Gail karakterinin ismini sürekli değiştirmesi üzerinden yola çıkılarak aidiyetsizlik, arafta kalma ve varoluşu anlamlandırma çabası kavramları, Alegre karakterinin "neşe" anlamına gelen ismi ve hüzünlü yaşamı arasındaki ironiden yola çıkılarak ruhsal ikilemler, suçluluk duygusu ve yalnızlık kavramları işlenmiştir. Roman, Ömer, Gail ve Alegre dışında isimleriyle sorunlar yaşayan farklı renklerde, farklı geçmişlerden kopup gelmiş karakterlerle doludur. Şafak, okurun karakterlerin derinlerinde neler barındırdıklarını keşfetmesi için, her bir karakterin isimleriyle yaşadıkları, onlara nasıl yaklaştıkları üzerinden yola çıkarak, kişiliklerini oluşturan olguların önemli bir dilimi hakkında fikir verir. "İsimlerle yaşanan sorunlar" olgusu, bilinçli olarak oluşturulmuş bir işleyiş yöntemidir. Yapıtın kurgusunda, isimlerle yaşanan sorunlar üzerinden yola çıkarak, yalnızlık, aidiyetsizlik, arafta kalma, yabancılaşma, varoluşu anlamlandırma çabası ve kimlik sancısı sorunlarını işlemiştir yazar. İsimler, karakter hakkında derin fikirler veren bir başlangıç noktası olmuştur.

Ursula Le Guin'in dediği gibi, "Kim bir adamın ismini biliyorsa, onun hayatını avuçlarının içinde tutuyor demektir."ⁱⁱⁱ

ⁱ Keyman, Fuat. "Araf ve tarihsellik." *Radikal*, 18 Temmuz 2004

ⁱⁱ Gündoğan, Ali Osman. "Albert Camus." *Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan*,

<<http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf>>.

ⁱⁱⁱ <betterthings.blogspot.com>

KAYNAKÇA

- Aygündüz, Filiz. “İşittim ve itaat ettim, yabancılık hissi geçmeyecek.” Milliyet Sanat, Mart 2004 (Söyleşi)
- Gündoğan, Ali Osman. “Albert Camus.” Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan, <<http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf>>.
- Kaya, Serap. “Elif Şafak, Araf.” Düş(v)eyaz, İkbahar 2006
- Keyman, Fuat. “Araf ve tarihsellik.” Radikal, 18 Temmuz 2004
- Kızılarlan, Yeliz. “Elif Şafak’ın “Araf”ında Yabancılık Halleri.” Biamag. 24 Mayıs 2008 <<http://bianet.org/bianet/kultur/107062-elif-safakin-arafinda-yabancilik-halleri>>
- Özkan Fadime. “‘Çok olmak’ mümkün!” Zaman, 25 Mayıs 2004 (Söyleşi)
- Özkan, Fadime. “İki Arada: bir ‘Araf’ta.” Yenişafak, 20 Mayıs 2004 (Söyleşi)
- Öztürk, Muhsin. “Araf ya da Beklemedeki Ruhlar.” Aksiyon, Mayıs 2004
- Şahin, Öznur. “Sıyrılanlar ya da Arada Kalanlar: “Araf” ve Kimlik.” Varlık, Şubat 2006
- Şafak, Elif. Araf. İstanbul: Metis Yayınları. 9.basım 2008

- Tunca, Elif. "Araf'ta kalmak, hudutları aşmaktır." Zaman, 10 Mayıs 2004
(Söyleşi)
- Türkeş, Ömer A. "Araftaki Yalnızlar." Radikal Kitap, 23 Nisan 2004
- "Araf." *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*. 10 Aralık 2010 (Son güncelleme)
<<http://tr.wikipedia.org/wiki/Araf>>